

KŐSZEGHI-MÁRTONY KÁROLY

1783. március 12-én született Sopronban Kőszeghi-Mártony Károly hadmérnök, tudós, feltaláló, katonatiszt. 1799-ben tett záróvizsgát az Evangélikus Líceumban. A bécsi hadmérnöki iskola elvégzése után rész vett a Földvár és Encsi melletti sáncművek építésében. 1831-ben a franzenfesti vár építését vezette, 1804-től főhadnagy, 1838-tól ezredes lett. Mérnökként földnyomás kutatásaival tűnt ki. 1829-ben feltalálta a sűrített levegős légzőkészüléket.

Kőszeghi-Mártony Károly leghíresebb találmánya a lélegeztető készülék a várostromoknál életveszélyes munkát végző aknászok védelmére készült. Akkoriban az ostromló seregek a várfalak alá épített, majd felrobbantott aknákkal próbálták az erődítményeket lerombolni és a várakat birtokba venni. A robbantás után az aknászoknak azonnal be kellett hatolniuk a lőporgázokkal elárasztott folyosókba az eredmény ellenőrzésére. A mérges gázoktól minden alkalommal többen meghaltak. Kőszeghi-Mártony olyan készüléket szerkesztett, amellyel az aknászok függetleníteni tudták magukat a környezeti légtértől, legalábbis egy rövid időre, feladatuk elvégzése alatt. A készülék lényege a katona hátára erősített, mintegy 6 literes vaspalack volt, amely nyomás alatt tárolta a körülbelül 25-30 percre elegendő tiszta levegőt. A sűrített levegő hajlékony csővezetéken át a katona fejére erősített, a külső levegőtől elzárt kecskebőr sisakba tódult és eközben kis sípon keresztül éles hangot adott. Ha a légzéshez szükséges elegendő levegő áramlott a sisakba, a hang tiszta és éles volt. Ha azonban kevés volt a levegő, gyengévé és szaggatottá vált – mintegy jeladásként a menekülésre vagy mentésre. A

készüléket a katonaságon kívül a bécsi tűzoltóság is használta; a „sorozatgyártást” Kraft bécsi mechanikus végezte – aki a feltaláló halála után saját neve alatt forgalmazta az életmentő eszközt.

Kőszeghi-Mártony Károly nevéhez fűződik a tábori főzőkészülék, a "gulyáságyú" feltalálása is. A Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta 1848-ban, még ebben az évben megbetegedett, Brünmben hunyt el 1848. július 21-én. Kőszeghi-Mártony Károly emléktábláját szülőházán, a soproni Cézár-ház oldalán helyezték el.

Irodalom:

Imrédi-Molnár László: Kőszeghi Mártony Károly 1783-1848 In: Soproni szemle 14. évf. 4. sz. (1960). p. 312-322.

Minárovics János - Tarján Rezső: Kőszeghi-Mártony Károly életmentő készüléke: a sűrített levegős légzőkészülék fejlődése In: Technikatörténeti szemle 1963. 1-2. sz. p. 123-132.

Internet:

Tudósnaptár weboldala - hozzáférés: <http://tudosnaptar.kfki.hu/k/o/koszeghi/koszeghipant.html>

Letöltés: 2018. 03. 01.

Magyar Életrajzi Lexikon hozzáférés: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/k-760F2/koszeghi-martony-karoly-7670A/#Lexikonok%5E%C3%89let-K%C5%91szeghi%20M%C3%A1rtony%20K%C3%A1roly> Letöltés: 2018. 03. 01.

Jeles Napok (OSZK) weboldala - hozzáférés:

http://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/koszeghimartony_karoly_születesnapja_1783 Letöltés: 2018. 03. 01.

Hadnagy Imre József: A légzőkészülék - azaz Kőszeghi Mártony Károly "Életmentő készüléke" - a XIX.

század elejének nagy magyar találmánya hozzáférés: <http://www.vedelem.hu/letoltes/anyagok/626-a-legzokeszulek-azaz-koszeghi-martony-karoly-eletmento-keszulete-a-xix-szazad-elejenek-nagy-magyar-talalmanya.pdf> Letöltés: 2018. 03. 01.